

Warszawa, 23 lutego 2015 r.

KMP.571.79.2014.MF

**Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji w Zakładzie Karnym w Brzegu
(wyciąg)**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku z dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192, dalej: OPCAT) oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 17 - 18 listopada 2014 r., do Zakładu Karnego (dalej: Zakład, ZK lub jednostka) w Brzegu udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (zwanego dalej: KMP lub Mechanizmem): Wojciech Sadownik (prawnik), Małgorzata Molak (pedagog resocjalizacyjny), Justyna Józwiak (politolog w zakresie resocjalizacji) oraz Magdalena Filipiak (prawnik, psycholog).

Pracownicy KMP sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności, w szczególności pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowę z panem ppłk Henrykiem Knerą – dyrektorem ZK w Brzegu;
- dokonano oglądu terenu jednostki oraz pomieszczeń mieszkalnych, w tym: wybranych losowo cel mieszkalnych, celi zabezpieczającej, świetlic, pól spacerowych, łaźni, sali widzeń, ambulatorium, sali terapeutycznej, siłowni;
- przeprowadzono w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy z osadzonymi oraz niektórymi pracownikami jednostki;
- przeprowadzono na osobności indywidualne rozmowy z osadzonymi;
- zapoznano się z dokumentacją jednostki, m.in.: aktami osobowymi wybranych losowo osadzonych, książkami przebiegu służby oddziałowych;

W trakcie oglądu wykonano dokumentację fotograficzną oraz użyto dalmierza w celu pomiaru powierzchni niektórych pomieszczeń.

Pracownicy KMP poinformowali dyrektora Zakładu o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Ponadto po zakończeniu wizytacji przeanalizowano dokumentację związaną z funkcjonowaniem jednostki.

2. Legalność pobytu

Ogólna pojemność Zakładu wynosi 475 osadzonych, w tym 379 na terenie Zakładu Karnego w Brzegu oraz 96 w Oddziale Zewnętrznym w Grodkowie.

Liczba osadzonych w dniu 18 listopada 2014 r. w ZK w Brzegu wynosiła 349, w Oddziale Zewnętrznym 93 osoby pozbawione wolności, w tym: 424 skazanych, 4 ukaranych oraz 14 tymczasowo aresztowanych.

Oddział Zewnętrzny nie wchodził w zakres wizytacji przedstawicieli KMP.

3. Personel

W Dziale Penitencjarnym Zakładu zatrudnionych jest 17 funkcjonariuszy (kierownik, 11 wychowawców, w tym 9 pracujących w Zakładzie, a 2 w OZ, wychowawca ds. pomocy postpenitencjarnej, wychowawca ds. kulturalno-oświatowych, 2 psychologów, funkcjonariusz zajmujący się zatrudnieniem). Ponadto jednostka zatrudnia cywilnego psychologa na 0,4 etatu.

Należy wskazać, iż zatrudniony w jednostce psycholog nie ma zapewnionej superwizji. Warto zauważyć, że przy tego typu obciążającej psychicznie pracy superwizja wydaje się niezbędna jako czynnik z jednej strony zabezpieczający psychologów, z drugiej zaś znacznie zwiększający efektywność ich pracy.

Kwestia, która zdaniem przedstawicieli KMP wymaga podniesienia, to długotrwałe absencje pracowników jednostki. W czasie wizytacji z powodu zwolnienia lekarskiego oraz przebywania na urlopie macierzyńskim w pracy nie było 2 wychowawczyń oraz psychologa. W przypadku tak małej liczby personelu pracującego bezpośrednio z osadzonymi, faktyczny brak dwóch wychowawców powoduje, iż utrudnione jest zajmowanie się bieżącymi sprawami osób pozbawionych wolności. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku zatrudnionego lecz faktycznie nieobecnego w pracy psychologa. Pracownicy BRPO zauważyli, że w związku z brakiem personelu zastępującego wskazanych funkcjonariuszy, pozostali pracownicy SW musieli poza wykonywaniem swoich standardowych obowiązków, zastępować nieobecnych

pracowników. Taka sytuacja może w efekcie prowadzić do przeciążenia pracą i ograniczenia czasu, jaki dany pracownik może poświęcić wykonywaniu pracy z osobami pozbawionymi wolności. W związku z tym przedstawiciele KMP zalecają rozważenie delegowania funkcjonariusza Służby Więziennej w trybie wskazanym w przepisie art. 70 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U z 2014 r., poz. 1415 ze zm., dalej: u.s.w.).

Wśród przeprowadzonych od początku 2013 r. do dnia wizytacji postępowań dyscyplinarnych przeciwko funkcjonariuszom żadne nie dotyczyło sposobu traktowania osób pozbawionych wolności.

Funkcjonariusze działu penitencjarnego w okresie od początku 2013 r. do dnia wizytacji brali udział w szkoleniach wewnętrznych, m.in. na temat: zadań penitencjarnych w *Neo-net*, diagnozy penitencjarnej, zajęć kulturalno-oświatowych jako formy zagospodarowania czasu wolnego, postępowania ze skazanymi potencjalnymi samobójcami, karania dyscyplinarnego osadzonych oraz międzynarodowych standardów wykonywania kar.

Mając na względzie wymogi europejskie w tym zakresie przedstawiciele KMP podkreślają także, że personel pracujący z osobami pozbawionymi wolności winien przechodzić systematyczne szkolenia rozwijające umiejętność pracy z trudnym klientem oraz przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu. Zgodnie bowiem z Europejskimi Regułami Więziennymi [Zalecenia Rec (2006)2] *Kierownictwo zapewnia, by w trakcie pracy zawodowej cały personel utrzymywał i poszerzał swoją wiedzę i kwalifikacje poprzez uczestnictwo w organizowanych w odpowiednich odstępach czasowych wewnętrznych kursach i poprzez ogólny rozwój* (reguła 81.2). W związku z powyższym pracownicy BRPO zalecają przeprowadzenie szkolenia skierowanego do wszystkich funkcjonariuszy pracujących bezpośrednio ze skazanymi rozwijające umiejętność pracy z trudnym klientem oraz przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu.

4. Warunki bytowe

Zakład Karny mieści się w budynku, którego budowa rozpoczęła się w latach siedemdziesiątych XVIII w. i trwała do I połowy dwudziestego wieku.

Osadzeni umieszczeni byli w dwóch budynkach – pawilonie A z 177 miejscami oraz pawilonie B o pojemności 202 miejsc.

Z uzyskanych przez wizytujących informacji wynika, że ZK czyni starania w celu pozyskania środków finansowych na realizację zadań remontowych wynikających ze sporządzonego audytu energetycznego. Wskazano w nim zakres niezbędnych prac: ocieplenie stropów nad ostatnią kondygnacją, wymiana okien i drzwi, remont instalacji c.o. i wodno-kanalizacyjnej, wykonanie instalacji wentylacji mechanicznej oraz ciepłej wody użytkowej.

Do cel mieszkalnych doprowadzona była tylko zimna woda. Z informacji uzyskanych od dyrektora jednostki wynika, że w pawilonie A nie ma instalacji ciepłej wody, natomiast pawilon B w części cel jest wybudowana instalacja ciepłej wody, ale nie jest ona połączona z wytwornicą ciepła. W opinii pracowników KMP stały dostęp do ciepłej wody powinien stanowić standard w każdym miejscu detencji, dlatego też wizytujący zalecają podjęcie działań w kierunku zapewnienie dostępu do ciepłej wody w każdej z cel.

Energia elektryczna dostarczana jest do cel mieszkalnych nieprzerwanie przez całą dobę.

Stan cel mieszkalnych po remoncie należy ocenić jako dobry, natomiast w celach niewyremontowanych stan warunków bytowych zapewnionych osadzonym można opisać jako przeciętny. Przedstawiciele KMP w trakcie oglądu jednostki zauważyli, iż systematycznie przeprowadzane są prace remontowe mające na celu poprawę warunków bytowych w celach mieszkalnych. Szczególnie ważne jest wykonanie zabudowy kącików sanitarnych w celach, gdzie nadal kąciki nie są trwale odgródzone od reszty powierzchni celi. Z przekazanych wizytującym informacji wynika, że w czasie wizytacji w 8 celach brakowało wskazanej zabudowy. Ich realizacja została zaplanowana do końca 2014 r. Ponadto w niektórych celach osadzeni wskazywali na nieszczelną solarę okienną. Przedstawiciele KMP zalecają prowadzenie systematycznych prac remontowych na terenie ZK, w efekcie których zostaną odmalowane cele mieszkalne, zostanie wymieniona podłoga i stolarka okienna. Jednocześnie pracownicy BRPO w tym miejscu pytają dyrektora jednostki, czy zrealizowano plan zabudowania kącików sanitarnych w celach mieszkalnych, w których nie były one zabudowane w czasie wizytacji.

Zastrzeżenia pracowników BRPO wzbudził także zły stan techniczny sprzętu kwaterunkowego, który wymaga wymiany. Mocno zużyte były szafki, z których korzystali osadzeni. Na niektórych łóżkach koszarowych starego typu widoczna była

łuszcząca się farba, a podkłady na których leżały materace wykonane były z deski. Wskazania wymaga fakt, iż część łóżek piętrowych nie posiadało zabezpieczeń przed upadkiem oraz nie posiadały drabinek wiodących do górnego poziomu. W ocenie przedstawicieli KMP ich brak może przyczynić się do upadków i spowodować ewentualne uszkodzenia ciała osób, które wchodzą na łóżka korzystając z dostępnego, a nieprzystosowanego do tego wyposażenia celi lub próbując na nie wskoczyć. Dla osób o obniżonej sprawności fizycznej wejście na piętrowe łóżko może okazać się bardzo trudne lub praktycznie niemożliwe. Ponadto należy zaznaczyć, iż osadzeni trzymali swoje ubrania i rzeczy osobiste w torbach schowanych pod łóżkiem. Wskazane byłoby wobec tego wyposażyć łóżka w szuflady podłóżkowe, gdzie skazani mogliby chować swoje rzeczy.

W związku z powyższym wizytujący zalecają systematyczną wymianę sprzętu kwaterunkowego w miarę postępującego procesu ich zużycia oraz wyposażenie wszystkich łóżek w szuflady podłóżkowe, a łóżka piętrowe w drabinki i bariery ograniczające.

W trakcie oglądu przedstawicielki KMP dostrzegły, że nie wszystkie cele były wyposażone w odbiornik radiowęzła. Z rozmowy z dyrektorem jednostki wynika, że instalacja to została zepsuta przez osadzonych oraz, iż planowane jest zainstalowanie radiowęzła w celach, które obecnie nie mają podłączenia do tej instalacji. Przedstawiciele KMP zalecają podłączenie wszystkich cel mieszkalnych do sieci radiowęzła.

W łazni głównej nie wydzielono odrębnych stanowisk prysznicowych, które oddzielałyby osoby pozbawione wolności zapewniając im poczucie intymności. Przedstawiciele KMP zalecają zapewnienie osadzonym poczucia intymności w trakcie wykonywania przez nich czynności sanitarno-higienicznych. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że Rzecznik Praw Obywatelskich pełniący funkcję Krajowego Mechanizmu Prewencji stoi na stanowisku, że mimo iż przepisy nie odnoszą się szczegółowo do kwestii sposobu udzielania kąpieli osadzonym, należy przyjąć, że tak jak w całym procesie wykonywania kary pozbawienia wolności, obowiązuje tu zasada humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności, z poszanowaniem ich godności. Mając to na względzie przyjąć należy, że kąpiel osadzonych powinna odbywać się w warunkach zapewniających każdemu osadzonemu minimum intymności, odpowiadających pod tym względem ogólnie przyjętym w społeczeństwie standardom,

z poszanowaniem godności osobistej. Takie stanowisko podziela również Centralny Zarząd Służby Więziennej, czemu dał wyraz w piśmie z dnia z dnia 15 marca 2010 r. (BPR-0510/932/10/Z-1). Przedstawiciel Centralnego Zarządu Służby Więziennej poinformował również, że przedstawiciele Biura Kwatermistrzowsko - Inwestycyjnego CZSW w toku przeprowadzanych kontroli w zakładach karnych i aresztach śledczych, każdorazowo zwracają uwagę na konieczność wykonania w łaźniach ścianek działowych między stanowiskami prysznicowymi tak, aby zapewnić jednemu osadzonemu jedno stanowisko.

Podniesienia wymaga, iż toalety w celach izolacyjnych nie są osłonięte, przez co osoby z nich korzystające są narażone na widok osób trzecich. Konieczne jest zapewnienie intymności korzystającym z kąpielni sanitarnych, na co zwrócił uwagę, w wystąpieniu do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich (RPO-700317-II-702/12/MK) Zastępca RPO podniósł, iż *zgodnie z § 28 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 roku w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności oraz § 30 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 roku w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania w celach mieszkalnych niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie. Obowiązek zapewnienia właściwych standardów w tym zakresie wynika także z zawartych w art. 4 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego zasad wykonywania kary w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego, oraz zakazu poniżającego traktowania. (...). W celach jednoosobowych urządzenia sanitarne powinny być osłonięte co najmniej w taki sposób, aby nie było możliwe zobaczenie osadzonego wykonującego czynności intymne w kąpielni sanitarnym, ani bezpośrednio przez osoby wchodzące do celi, ani przez wizjer w drzwiach. Odnosząc się do stanowiska przedstawionego przez Zastępcę Rzecznika Praw Obywatelskich, Dyrektor Generalny Służby Więziennej w piśmie z dnia 17 kwietnia 2013 roku podzielił pogląd, iż *spełnienie warunku zapewnienia intymności w warunkach izolacji penitencjarnej uzależnione jest nie tylko od braku fizycznej obecności innych osób podczas korzystania przez osadzonego z urządzeń sanitarnych, ale także ograniczeniem (z wyłączeniem przypadków przewidzianych w obowiązujących przepisach) możliwości jego obserwacji.**

Wszystkie świetlice znajdujące się w Zakładzie wyposażone zostały podobnie, znajdują się w nich odbiornik telewizyjny, stół do ping-ponga oraz stoliki i krzesła.

Place spacerowe zostały fragmentarycznie zadaszone, dzięki czemu osadzeni mogą korzystać z wyjść na świeże powietrze także w niesprzyjających warunków atmosferycznych.

5. Dostosowanie jednostki do potrzeb osób niepełnosprawnych

Z oświadczenia dyrektora Zakładu wynika, że jednostka nie jest dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością fizyczną. W ZK znajduje się cela połączona z węzłem sanitarnym, wyposażona w sprzęt ułatwiający poruszanie się osobom z trudnościami w przemieszczaniu się. Przy łóżkach zainstalowane zostały plastikowe uchwyty, a pod prysznicem zainstalowano plastikowe siedzisko i uchwyt. Należy jednak przy okazji zauważyć, iż przy wejściu do stanowiska prysznicowego znajduje się duży, murowany próg, właściwie niemożliwy do pokonania przez osobę poruszającą się na wózku inwalidzkim.

Należy w tym miejscu wskazać, iż Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu w orzeczeniu z 2006 r. w sprawie Vincent przeciwko Francji (Nr skargi 6253/03) uznał, że *osadzenie osoby niepełnosprawnej w więzieniu, gdzie nie może ona poruszać się, w szczególności, opuścić celi samodzielnie, jest poniżającym traktowaniem w rozumieniu art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*. Przedstawiciele Mechanizmu zalecają dostosowanie jednostki, w tym celi do potrzeb osób niepełnosprawnych tak, aby osoby niepełnosprawne mogły samodzielnie korzystać z przysługujących im praw jako osobom pozbawionym wolności.

6. Traktowanie przez personel Zakładu

W rozmowach z przedstawicielami KMP przekazali oni, iż większość funkcjonariuszy Służby Więziennej traktuje ich kulturalnie i z poszanowaniem godności. Pozytywnie oceniano zarówno zachowanie funkcjonariuszy działu ochrony, jak i pracę oraz zaangażowanie wychowawców. Jednocześnie osadzeni wskazywali, że zdarza się, iż funkcjonariusze SW zwracają się do osadzonych na „Ty” lub po nazwisku. Pojawiał się pojedynczy sygnał świadczący o prowokującym zachowaniu funkcjonariusza SW. W tym miejscu pracownicy Mechanizmu zaznaczają, iż taka

praktyka jest niedopuszczalna. Należy przywołać treść art. 4§1 zd. 1 k.k.w. kary, środki karne, zabezpieczające i zapobiegawcze wykonuje się w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego. W związku z powyższym przedstawiciele KMP zalecają wyeliminowanie praktyki niewłaściwego zwracania się do osadzonych.

Z przekazanych wizytującym informacji wynika, że w ciągu ostatnich 18 miesięcy od daty wizytacji w jednostce nie stosowano ś.p.b.

Od początku 2014 r. do dnia wizytacji miało miejsce 10 wydarzeń nadzwyczajnych: 6 razy doszło do ujawnienia na terenie jednostki przedmiotu niebezpiecznego lub niedozwolonego, nastąpiły 3 bójk i pobicia oraz usiłowanie popełnienia samobójstwa.

W analizowanym okresie (od początku 2013 r. do dnia wizytacji) miało miejsce 79 przypadków samoagresji, wśród nich 71 uznano za działanie instrumentalne, a 8 za działanie o podłożu emocjonalnym.

W trakcie wizytacji do przedstawicielek KMP dotarły sygnały, z których wynikało, że osadzeni z oddziału III B po wezwaniu oddziałowego, długo oczekują na jego przyjscie do nich. Wizytujący ustalili, że w pawilonie B dyżur pełni 2 oddziałowych w godz. 7:00 – 19:00 oraz pomocnik oddziałowego, który pełni służbę w godz. 10:00 – 18:00. W czasie, kiedy nie ma pomocnika oddziałowego, służbę na oddziale III B pełni oddziałowy z oddziału II B, który w swojej dyżurce nie ma systemu przyzywowego połączony z celami z oddziału III B. Poza tym, że osadzeni oczekiwaniu na reakcję oddziałowego odczuwają jako doskwierającą uciążliwość, przedstawiciele KMP zaznaczają, że sytuacja ta może rodzić potencjalne niebezpieczeństwo, że w razie gdy dojdzie do wydarzenia nadzwyczajnego lub potrzebna będzie natychmiastowa pomoc, oddziałowy nie zareaguje odpowiednio szybko. Przedstawiciele KMP zalecają rozwiązać opisany problem.

7. Dyscyplinowanie

Z przekazanych wizytującym informacji wynika, iż w okresie od 1 stycznia 2013 r. do 17 listopada 2014 r. udzielono łącznie 3407 nagród (1390 pochwał, 1175 zezwoleń na otrzymanie dodatkowej paczki żywnościowej oraz 352 zezwoleń na dodatkowe lub dłuższe widzenie) oraz wymierzono 593 kary dyscyplinarne (397 nagan, 96 razy wymierzono pozbawienie możliwości otrzymania paczek żywnościowych na okres do 3 miesięcy oraz 85 razy wymierzono pozbawienie korzystania z udziału w niektórych zajęciach kulturalno-

oświatowych lub sportowych, z wyjątkiem korzystania z książek i prasy, na okres do 3 miesięcy).

Przedstawiciele KMP pozytywnie oceniają funkcjonującą w jednostce praktykę nagradzania osadzonych. Perspektywa otrzymania nagrody stanowić może dla osadzonych dodatkową zachętę do pracy nad zmianą swojej postawy na społecznie aprobowaną.

8. Prawo do informacji

Dokumentem regulującym prawa i obowiązki osadzonych w jednostce w czasie wizytacji było zarządzenie wewnętrzne nr 2/2014 dyrektora Zakładu Karnego w Brzegu z dnia 5 lutego 2014 r., w sprawie ustalenia porządku wewnętrznego w Zakładzie Karnym w Brzegu. Natomiast z dniem 1 grudnia 2014 r. zostało ono zastąpione zarządzeniem, którego projekt otrzymali wizytujący. Analiza ww. dokumentów nie wzbudziła wątpliwości przedstawicieli KMP.

Podczas wizytacji kopie porządku wewnętrznego znajdowały się w poszczególnych celach mieszkalnych. Na ścianach korytarzy wywieszono dane teleadresowe instytucji krajowych oraz międzynarodowych stojących na straży praw człowieka. Przedstawiciele KMP zalecają poszerzenie wykazu danych teleadresowych do instytucji stojących na straży praw człowieka o numer bezpłatnej infolinii RPO: 800 – 676 – 676 oraz dane Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka.

Wizytujący zostali poinformowani, iż w sytuacji, gdy do jednostki trafia cudzoziemiec, tłumaczenia przepisów prawa są na bieżąco drukowane z Internetu.

Analiza wykazu audycji radiowych nadawanych w latach 2013 – 2014 r. na terenie jednostki wskazuje, iż w ramach działalności radiowęzła nie jest podejmowana tematyka odnosząca się do zagadnień prawnych, w tym w szczególności wyroków TK oraz ETPCz w zakresie, w jakim obejmują one sytuację osób pozbawionych wolności. Przedstawiciele KMP zalecają udostępnianie skazanym wiedzy na ten temat np. w formie audycji w ramach działalności radiowęzła. Potrzeba informowania osadzonych w tym zakresie została zauważona przez sam Trybunał Konstytucyjny. W wyniku prowadzonej przez Rzecznika Praw Obywatelskich korespondencji na ten temat otrzymano informację, iż powyższa kwestia jest przedmiotem coraz liczniejszej korespondencji od osób osadzonych w zakładach karnych lub przebywających w aresztach śledczych. W związku z powyższym Trybunał Konstytucyjny podjął starania, aby – w przypadku rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego osób

pozbawionych wolności lub tymczasowo aresztowanych – przygotować stosowną informację o danym wyroku i jego (prawnych oraz praktycznych) skutkach, a następnie, we współpracy z odpowiednimi organami Służby Więziennej, przekazywać zainteresowanym. Warto podkreślić, iż powyższa działalność edukacyjna powinna stanowić jeden z podstawowych elementów pracy penitencjarnej służącej m.in. kształtowaniu świadomości oraz zapewnianiu osadzonym dostępu do elementarnej informacji w zakresie ich sytuacji prawnej.

Z przekazanych wizytującym informacji wynika, że w czasie wizytacji w jednostce nie było przygotowanego stanowiska umożliwiającego osadzonym zapoznanie się z zamieszczonymi w Internecie stronami: Rządowego Centrum Legislacji oraz Biuletynem Informacji Publicznej RPO. Przedstawiciele KMP zalecają udostępnienie osadzonym informacji zawartych na ww. stronach internetowych.

W 2013 r. do jednostki wpłynęło 539 skarg. Wśród nich 40 zostało uznanych za zasadne. Dotyczyły one przede wszystkim: traktowania przez funkcjonariuszy i pracowników SW, warunków bytowych, opieki zdrowotnej. Z przedstawionej wizytującym informacji wynika, że od początku 2014 r. do dnia wizytacji do jednostki wpłynęły 278 skarg, wśród których odnotowano 7 skarg zasadnych. Osadzeni najczęściej podnosili zarzuty dotyczące: warunków panujących w celach mieszkalnych, niewłaściwego jedzenia, braku odpowiedniej opieki medycznej oraz nieuzasadnionego według zainteresowanych wymierzenia kary dyscyplinarnej.

9. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Na terenie ZK znajduje się sala widzeń dozorowych ze stanowiskami do przeprowadzania widzeń bez możliwości bezpośredniego kontaktu oraz sala widzeń bezdozorowych.

Zastrzeżenie wizytujących wzbudziła kamera znajdująca się w sali do widzeń bezdozorowych. W ocenie przedstawicieli KMP w związku z charakterem takich spotkań, stanowiących *nota bene* jedną z nagród przyznawaną więźniom zasługującym na ten swoisty kredyt zaufania, stosowanie urządzeń monitorujących przeczy idei przyznanej nagrody. Dlatego też pracownicy BRPO zalecają demontaż kamery znajdującej się w opisywanym pomieszczeniu, lub wykonanie dla niej trwałej przesłony stosowanej w trakcie udzielania takich widzeń.

Należy zwrócić uwagę, że jednostka została wyposażona w pomieszczenie do realizacji nagrody przewidzianej w art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w., tj. widzenia w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej.

Widzenia skazanych z osobami odwiedzającymi odbywają się w każdy piątek oraz niedzielę miesiąca poza ostatnią niedzielą miesiąca, a widzenia tymczasowo aresztowanych organizowane są w każdy wtorek miesiąca oraz w ostatnią niedzielę miesiąca. Widzenia w jednostce odbywają się również w dni świąteczne.

Osadzeni, wobec których zastosowano tymczasowy areszt, nie mogą kontaktować się telefonicznie ze swoimi obrońcami lub pełnomocnikami będącymi adwokatami lub radcami prawnymi. Przedstawiciele KMP wskazują, iż Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na stanowisku, że wynikający z przepisu art. 217 c ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 1997 r., Nr 90, poz. 557 ze zm., dalej: k.k.w.) zakaz korzystania z samoinkasującego aparatu telefonicznego, nie ma zastosowania do kontaktów tymczasowo aresztowanego z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym. Art. 215 § 1 k.k.w. wyraźnie wskazuje, iż tymczasowo aresztowany ma prawo do porozumiewania się z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym podczas nieobecności innych osób oraz korespondencyjnie. Uprawnienie to dotyczy również rozmów telefonicznych z w/w podmiotami. Z tego też względu praktyka odmowy tymczasowo aresztowanym kontaktu telefonicznego z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym jest pozbawiona podstaw prawnych. Jednocześnie w tym miejscu przedstawiciele KMP przywołują sentencję wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 25 listopada 2014 r. o sygn. akt. K 54/13 (Dz. U. z 2014 r., poz. 1707), w którym TK uznał art. 217 c k.k.w. za niezgodny z art. 42 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. W związku z powyższym pracownicy BRPO zalecają umożliwienie osobom tymczasowo aresztowanym nawiązania kontaktu telefonicznego z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym.

Na terenie jednostki zorganizowane zostało stanowisko służące do utrzymywania kontaktu z rodziną i osobami najbliższymi za pomocą komunikatora umożliwiającego wideo rozmowę za pośrednictwem programu *Skype*.

10. Prawo do ochrony zdrowia

W skład ambulatorium z izbą chorych ZK wchodzi: gabinet lekarski, gabinet zabiegowy, gabinet stomatologiczny, izba chorych oraz izolatka. W pomieszczeniu ambulatorium znajdowała się udostępniona dla osadzonych informacja zawierająca kartę praw pacjenta – osób pozbawionych wolności.

Kierownikiem ambulatorium jest lekarz chirurg – Jacek Matloch. Specjalistyczne konsultacje lekarskie przeprowadzane są w jednostce jak i poza nią. W Zakładzie zatrudnieni są lekarze następujących specjalności: lekarz dermatolog, lekarz stomatolog i lekarz psychiatra. Ponadto w Zakładzie zatrudnione zostały 3 pielęgniarki dyplomowane, które pracują w dni pracujące w godzinach pracy ambulatorium, czyli w godz. 7:30 – 15:30 i 17:30 – 18:30.

Z informacji przekazanych wizytującym, zasadą obowiązującą w jednostce jest przeprowadzanie badań lekarskich pod nieobecność funkcjonariusza Służby Więziennej niewykonywającego zawodu medycznego podczas badania lekarskiego, chyba że osoba wykonująca świadczenie zdrowotne złoży wniosek uzasadniony obawą o bezpieczeństwo, w którym zażąda obecności funkcjonariusza SW.

11. Oddziaływania kulturalno-oświatowe

Na terenie jednostki organizowane są różnorodne zajęcia świetlicowe przybierające formę zajęć sportowych (tenis stołowy) oraz kół zainteresowań (koło teatralne, koło religijne, koło szachowe, koło miłośników gier planszowych, koło języka angielskiego i niemieckiego). W Zakładzie jedną ze skierowanych do osadzonych form spędzania czasu jest uczestnictwo w turniejach odbywających się w jednostce: okręgowych mistrzostwach skazanych w szachach i tenisie stołowym, turnieje piłki nożnej na Play Station, turnieje tenisa stołowego oraz turniej w domino. Ponadto w ZK organizowane są spotkania z osobami spoza Zakładu, np. spotkania z podróżnikami, psychologiem, wykład historyczny z pracownikiem Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu.

W Zakładzie funkcjonuje biblioteka centralna oraz punkt biblioteczny, jej księgozbiór liczy około 14000 książek. Na terenie jednostki działa radiowęzeł, za pośrednictwem którego transmitowane są pogadanki na temat profilaktyki zdrowia, dotyczące historii i tradycji oraz bieżących spraw.

W 2013 r. zorganizowano w Zakładzie 27 programów readaptacji społecznej, w których udział wzięło 183 osoby. Natomiast od początku 2014 r. do dnia 20 listopada 2014 r. odbyło się 26 takich programów, w których uczestniczyło 188 osób.

12. Zatrudnienie

Zgodnie z uzyskanymi podczas wizytacji informacjami pracę odpłatną świadczy 31 osadzonych, natomiast pracę nieodpłatną wykonuje 44 osadzonych, z czego: 38 osadzonych pracuje na rzecz jednostki, a 6 osadzonych zostało zatrudnionych przy pracach publicznych lub na cele charytatywne.

W 2013 r. przeprowadzono łącznie 9 kursów zawodowych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, w tym m.in.: 7 kursów kierowca wózków jezdniowych z napędem silnikowym (85 absolwentów), 1 kurs brukarz (12 absolwentów) oraz 1 kurs obsługa podestów ruchomych (12 absolwentów). W 2014 r. nie został zorganizowany żaden kurs ani szkolenie zawodowe.

13. Prawo do praktyk religijnych

W jednostce odprawiane są cotygodniowo msze święte. Osoby tymczasowo aresztowane mogą uczestniczyć w nabożeństwie w piątki, a w soboty odprawiana jest msza święta dla skazanych.

W ramach współpracy jednostki z osobami świeckimi prowadzącymi działalność duszpasterską organizowane są spotkania dla osadzonych z przedstawicielami: Świadków Jehowy, Kościoła Zielonoświątkowego oraz Adwentystów Dnia Siódmego (w czasie przeprowadzania wizytacji nie było chętnych do udziału w tym spotkaniu).

Osadzeni nie mieli uwag w zakresie realizacji prawa do praktyk religijnych.

14. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

1. Dyrektorowi Zakładu Karnego w Brzegu:

1.1. umożliwienie osobom tymczasowo aresztowanym nawiązanie kontaktu telefonicznego z obrońcom lub pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym;

- 1.2. demontaż kamery znajdującej się w sali do widzeń bezdozorowych, lub wykonanie dla niej trwałej przesłony stosowanej w trakcie udzielania takich widzeń;
- 1.3. zapewnienie osadzonemu dostępu do aktualnie obowiązujących aktów prawnych, w szczególności prawnych oraz wyroków TK i ETPCz dotyczących różnych aspektów odbywania kary pozbawienia wolności;
- 1.4. wydzielenie odrębnych stanowisk prysznicowych w łazienkach;
- 1.5. zapewnienie intymności korzystającym z kąpielni sanitarnych w izolatkach przeznaczonych do wykonywania kary dyscyplinarnej;
- 1.6. podjęcie działań w kierunku zapewnienia dostępu do ciepłej wody w każdej z cel;
- 1.7. przeprowadzenie prac remontowych w zakresie opisanym w pkt 4 niniejszego Raportu;
- 1.8. systematyczną wymianę sprzętu kwaterunkowego w miarę postępującego procesu ich zużycia oraz wyposażenie wszystkich łóżek w szuflady podłóżkowe, a łóżka piętrowe w drabinki i bariery ograniczające;
- 1.9. dostosowanie jednostki, w tym celi do potrzeb osób niepełnosprawnych, tak aby osoby niepełnosprawne mogły samodzielnie korzystać z przysługujących im praw jako osobom pozbawionym wolności;
- 1.10. podłączenie wszystkich cel mieszkalnych do sieci radiowęzła;
- 1.11. poszerzenie wykazu danych teleadresowych do instytucji stojących na straży praw człowieka o numer bezpłatnej infolinii RPO: 800 – 676 – 676 oraz Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka;
- 1.12. udostępnienie osadzonemu informacji zawartych na stronach internetowych: Rządowego Centrum Legislacji oraz Biuletynem Informacji Publicznej RPO;
- 1.13. przeprowadzenie szkoleń funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej mających codzienny, bezpośredni kontakt z osadzonymi rozwijające umiejętność pracy z trudnym klientem oraz przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu;
- 1.14. rozważenie zapewnienia psychologowi superwizji;
- 1.15. rozwiązanie problemu opisanego w pkt 6 niniejszego Raportu.

2. Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej we Wrocławiu:

- 2.1. rozważenie delegowania funkcjonariusza Służby Więziennej w trybie wskazanym w przepisie art. 70 u.s.w.;

2.2. zapewnienie środków finansowych na realizację zaleceń nr 1.4 – 1.10 oraz 1.12 – 1.14.